

ПРОЕКТ на Стратегия за България за периода 2025-2030 г.

Преводите на оригиналния текст на документа се предоставят от ЕБРД само за удобство на читателя. Макар че ЕБРД е положила разумни усилия, за да осигури автентичността на превода, ЕБРД не гарантира и не одобрява точността на превода. Всяко разчитане на такъв превод е на риск на читателя. При никакви обстоятелства ЕБРД, нейните служители или агенти няма да носят отговорност към читателя или към никого друг за неточност, грешка, пропуск, изтриване, дефект и/или всяка промяна на съдържанието на превода, независимо от причината, или за всякакви щети, произтичащи от това. В случай на разминаване или противоречие между английската версия и преведената версия, ще преобладава английската версия.

Съдържание и терминологичен речник

ПРОЕКТ

European Bank
for Reconstruction and Development

Съдържание		Речник на основните термини			
Резюме	4	ГБИ	Годишни бизнес инвестиции	ИТ	Информационни технологии
България - обзорен преглед на ЕБВР	5	СМП	Съвети за малки предприятия	ЛС	Лява страна
I. Изпълнение на предишната стратегия (2020-2025 г.)	6	НДНТ	Най-добри налични техники	ПиУ	Производство и услуги
Основни резултати от прехода, постигнати в рамките на предишната стратегия	6	ВЕЕПС	Проучване на бизнес средата и ефективността на предприятията	MREL	Минимално изискване за собствени средства и допустими пасиви
Предизвикателства пред изпълнението и основни поуки	8	BESS	Системи за съхранение на енергия от батерии	ОПК	Оценка на природния капитал
II. Икономически контекст	9	БФБ	Българска фондова борса	НОВ	Национално определени вноски
Макроикономически контекст и перспективи за периода на стратегията	9	ЧБТР	Черноморска банка за търговия и развитие	НПЕК	Национален план за енергетиката и климата
Основни предизвикателства при прехода	10	ЦЕП	Централна Европа и Прибалтика	НК	Необслужвани кредити
III. Приоритети на правителството и ангажираност на заинтересованите страни	12	НПО	Неправителствена организация	НПВУ	Национален план за възстановяване и устойчивост
IV. Определяне на приоритетите на Стратегията за България	13	МСП	Механизъм за сътрудничество и проверка	ПФИ	Партньорски финансови институции
V. Дейности и рамка за резултатите	14	ЕК	Европейската комисия	ППП	Публично-частни партньорства
VI. Картографиране на допълняемостта на подкрепата от международни партньори в бизнес областите на ЕБВР	17	ЕЕ	Енергийна ефективност	ВЕИ	Възобновяеми енергийни източници
VII. Рискове, свързани с изпълнението, и екологични и социални последици	18	ЕСВ	Екологични и социални въпроси	ДС	Дясна страна
VIII. Оценка на партньорствата с донори	19	ЕСП	Екологична и социална политика	МВУ	Механизъм за възстановяване и устойчивост
Приложение – Политическа оценка	20	ЕС	Европейски съюз	ПВУ	План за възстановяване и устойчивост
		ПЧИ	Преки чуждестранни инвестиции	ИСР	Инструмент за споделяне на риска
		ФИ	Финансова институция	ЮИЕ	Югоизточна Европа
		ПДЗГ	План за действие за зелени градове	СЕСО	Стратегическа екологична и социална оценка
		БВП	Брутен вътрешен продукт	МСП	Малки и средни предприятия
		ПГ	Парникови газове	ДП	Държавно предприятие
		ГВС	Глобална верига на стойността	ТС	Техническо сътрудничество
		ВЕЦ	Водоелектрическа централа	ОЕС	Общо енергийно снабдяване
		ПТА	Промишленост, търговия и агробизнес	ТПОО	Техническо и професионално образование и обучение
		ИКТ	Информационни и комуникационни технологии	ПТФ	Програма за търговско финансиране
		МАЕ	Международна агенция по енергетика	СБ	Световна банка
		МФК	Международна финансова корпорация	СИП	Световни икономически перспективи
		МФИ	Международна финансова институция	ПЖБ	Програма “Жените в бизнеса”
		МОТ	Международна организация на труда	ПМБ	Програма “Младежи в бизнеса”
		МВФ	Международен валутен фонд		

Ангажиментът на България към изложените в член 1 принципи и тяхното прилагане продължиха през целия период от приемането на предишната стратегия. Страната отбеляза допълнителен напредък в някои области на демократичните реформи, включително върховенството на закона. През 2023 г. Европейската комисия (ЕК) официално закри Механизма за сътрудничество и проверка (МСП), който беше създаден при присъединяването на България към ЕС през 2007 г., за да помогне на страната да преодолее недостатъците в областта на съдебната реформа и борбата с корупцията. Въпреки постигнатия напредък, продължават да съществуват предизвикателства, свързани с прилагането на политиките в контекста на неотдавнашната политическа нестабилност и честите предсрочни парламентарни избори.

След световната финансова криза икономиката на България бележи умерен растеж, обусловен основно от частното потребление, подпомагано от увеличаващите се доходи и затаянето на трудовия пазар. Въпреки наличното финансиране от ЕС, тези ресурси не се използват ефективно за допълнително повишаване на производителността, което води до ниско ниво на инвестиции и трайни пропуски в инфраструктурата. България изостава спрямо регионалните си конкуренти и по отношение на икономическата сложност, което е отражение на по-слабо развитата ѝ експортна база, въпреки наличието на конкурентен данъчен режим и разрастващия се сектор на ИКТ. Съобразяването на ръста на доходите с по-ефективни инвестиции би допринесло за изграждането на по-устойчив модел на икономически растеж в дългосрочен план.

След присъединяването към ЕС управлението бележи подобрене, но продължават да съществуват пропуски, които са особено отчетливи в управлението на търговските дружества и държавните предприятия. България е подложена на натиск за декарбонизация на енергоемката си икономика, включително чрез инвестиции във възобновяема енергия, като в момента изостава в постигането на целите на ЕС. Включването на пазара на труда бележи подобрене, но продължават да съществуват значителни предизвикателства, като например високата безработица сред младите хора, недостигът на умения и регионалните различия. Устойчивостта на икономиката се повиши, особено в областта на енергийната сигурност и на финансовия сектор, въпреки че капиталовите пазари остават слабо развити. Търговията и интеграцията на веригата за създаване на стойност са в застой, като по-нататъшният напредък зависи от модернизирването на инфраструктурата и подобряването на регионалната свързаност. На 1 януари 2025 г. България се присъедини към Шенгенското пространство и се стреми да се присъедини към Еврорезоната и да завърши процеса на присъединяване към ОИСР през следващите години.

С оглед на предизвикателствата, пред които е изправена България в периода на преход, ЕБВР е в добра позиция да подкрепи реформите, стимулиращи растежа, и да помогне за повишаване на икономическата конкурентоспособност, приобщаването и иновациите. От ключово значение за тези усилия ще бъде изпълнението на Националния план за възстановяване и устойчивост (НПВУ), който може да бъде използван за ускоряване на административните и съдебните реформи, насърчаване на екологичната и цифровата програма и подобряване на усвояването на средства от ЕС. ЕБВР също така ще подкрепи усилията за декарбонизация и ще се стреми да намали уязвимостта на България по отношение на климата. През следващия период на действие на стратегията за развитието на страната Банката ще запази фокуса си върху подкрепата за устойчива инфраструктура, повишаване на конкурентоспособността на местните компании както на национално, така и на международно ниво и подкрепа за икономическата устойчивост чрез подобряване на регионалната свързаност, устойчивост на финансовия сектор и диверсификация. Ето защо ангажиментът на ЕБВР в България в периода от 2025 до 2030 г. ще се ръководи от следните стратегически приоритети:

1. Ускоряване на прехода на България към зелена икономика
2. Повишаване на конкурентоспособността чрез задълбочаване на финансовото посредничество, укрепване на веригите за създаване на стойност и насърчаване на иновациите
3. Повишаване на икономическата устойчивост.

България – обзорен преглед на ЕБВР

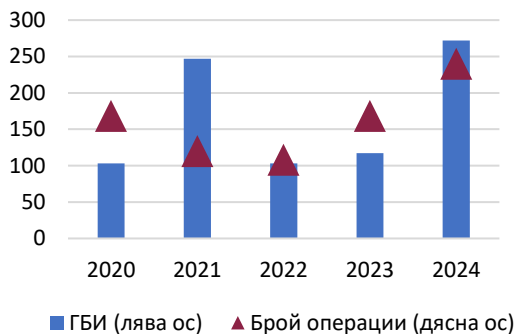
Инвестиционни дейности на ЕБВР в България (към февруари 2025 г.)

Портфейл	953 млн. евро	Активни проекти	81
Дял в собствения капитал	26 %	Оперативни активи	640 млн. евро
Дял на частния сектор ¹	96,9 %	Нетни кумулативни инвестиции	4,791 млн. евро

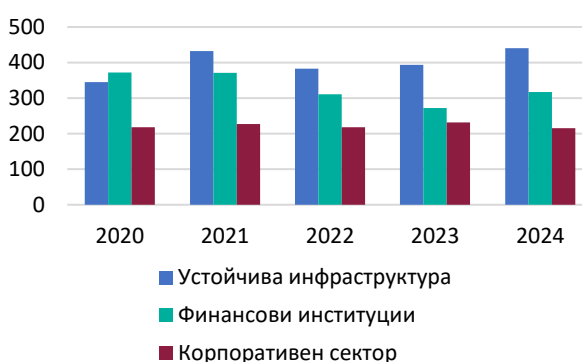
Контекстуални данни за България

	България	Сравнителни показатели
Население (млн.) ³ (2022)	6,4	Унгария (9,7) Румъния (19,0) Хърватия (3,9)
БВП на глава от населението (ПЧП, щ.д.) ³ (2023)	33,976	Унгария (43,567) Румъния (40,839) Хърватия (43,233)
Плътност на новите предприятия ⁴ (Нови регистрации на 1,000 души население, 2022)	9,7	Унгария (4,3) Румъния (9,2) Хърватия (6,2)
Безработица (%) ⁵ (2023 г.)	4,3	Унгария (4,1) Румъния (5,6) Хърватия (6,1)
Младежка безработица (%) ⁵ (2023)	12,0	Унгария (12,8) Румъния (21,3) Хърватия (19,2)
Участие на жените в работната сила (%) ⁵ (2022)	50,6	Унгария (53,6) Румъния (42,0) Хърватия (46,8)
Енергийна интензивност ОЕС/БВП (GJ/2015 щ.д.) ⁶ (2021)	5,1	Унгария (3,6) Румъния (2,7) Хърватия (3,1)
Интензитет на емисиите/БВП (kgCO2/2015 щ.д.) (2020 г.) ⁶	2,5	Унгария (1,4) Румъния (1,3) Хърватия (1,3)

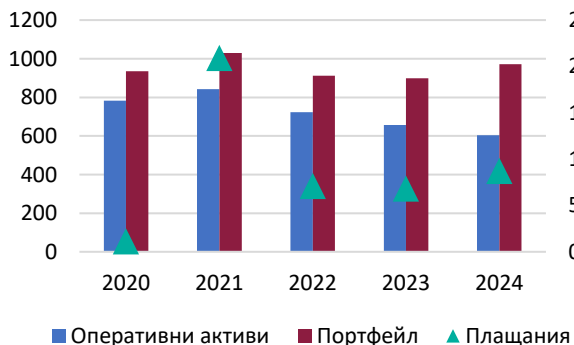
ГБИ и операции

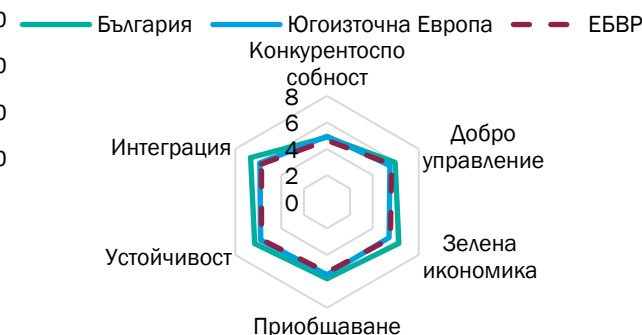
Състав на портфейла

Динамика на портфейла

Пропуски в прехода²

¹ Кумулативни банкови инвестиции: 5 годишна текуща база за портфейла; ² Вж. доклада на ЕБВР за прехода 2023-2024 г.; ³ СИП на МВФ; ⁴ Проучване и база данни на СБ за предприемачеството; ⁵ МОН; ⁶ МАЕ

1. Изпълнение на предходната стратегия (2020-2025 г.)

1.1. Основни резултати от прехода, постигнати в рамките на предходната стратегия (1/2)

Стратегическо съгласуване 2020-2025 г.

Годишни бизнес инвестиции (ГБИ)¹

Техническа помощ и безвъзмездни средства за инвестиции

Ефективност на въздействието на прехода²

Приоритет 1

Подкрепа за конкурентоспособността чрез подобряване на управлението, укрепване на веригите за създаване на стойност, насърчаване на икономиката на знанието и подпомагане на адаптирането към демографските

Ключови количествени резултати

Показатели за резултатите

за периода
2020-2024 г.

Брой хора, които са подобрили уменията си в резултат на обучението

50

Брой доставчици/бизнес партньори, добавени към веригите за създаване на стойност, или подобряване на качеството или стандартите

1

Брой клиенти, които въвеждат иновативни/нови технологии

3

Ключови резултати от прехода

- Предостави техническа помощ на Българската фондова борса (БФБ) за развитие на местния капиталов пазар и на Министерството на иновациите и растежа за улесняване на достъпа на МСП до финансиране на капиталовия пазар.
- Подкрепи разширяването на дейността на местни фирми, включително Драйфус, СофияМед, Бела Груп и МаксКом, като предложи заеми и търговско финансиране и насърчи трансфера на технологии.
- Подпомагане на дружества в областта на ИКТ чрез целеви капиталови инвестиции:
 - Предостави 4,5 млн. евро в собствен капитал на Alcatraz, софтуерна компания, разработваща платформи за контрол на физическия достъп, базирани на лицева автентификация, за разширяване на дейността и продажбите в България, ЕС и САЩ.
 - Осигури €7 млн. евро собствен капитал на Онтотекст, водеща българска софтуерна фирма, фокусирана върху анализа на текст и данни, за да стимулира разработването на нови продукти и международния растеж.
- Подкрепа за иновативни стартиращи предприятия чрез програмата Star Venture.
- Преодоляване на недостига на умения чрез партньорство с Electrohold и AES за предлагане на курсове за зелени умения. В допълнение подкрепи интеграцията на украинските бежанци на пазара на труда, като им предостави ИТ и езиково обучение.
- Подпомагане на капацитета за иновации на местните компании чрез консултации. През 2023 г. около 30 % от консултантските услуги ще бъдат насочени към иновациите, а 31 % – към цифровизацията.

1. Графиката включва инвестициите, за които са сключени договори след 15 януари 2020 г., датата на одобрение на предишната стратегия за страната.

2. Резултатите от въздействието на прехода отразяват вероятността проектите да постигнат очакваното от тях въздействие на прехода към момента на подписването. Изчислено на базата на активен портфейл с настъпила зрялост (> 2 години)

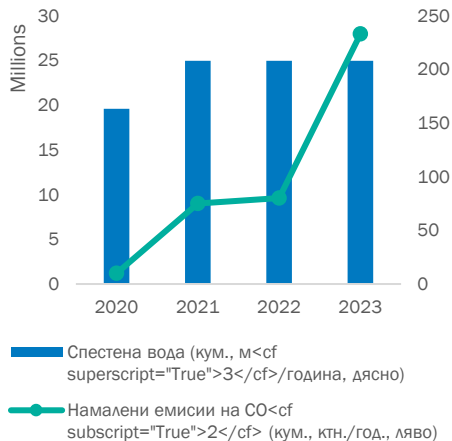
1. Изпълнение на предходната стратегия (2020-2025 г.)

1.1. Ключови резултати от прехода, постигнати в рамките на предходната стратегия (2/2)

Приоритет 2

Подкрепа за устойчиво развитие на инфраструктурата чрез регионална свързаност, зелени общински решения, декарбонизация и ресурсна ефективност

Ключови количествени резултати

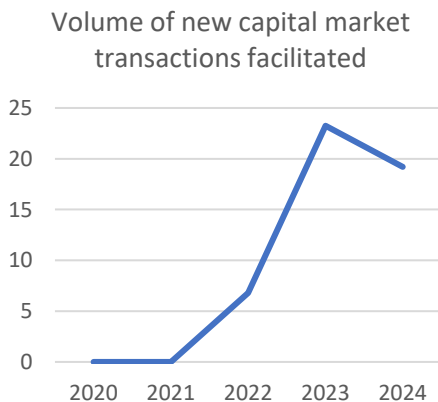
Ключови резултати от прехода

- Съфинансира концесията на летище София с търговски банки и международни финансови институции, като предостави заем в размер на 57 млн. евро. Осигурени 74,3 млн. евро в непряк дялов капитал в SOF Connect, дружеството, управляващо летище София.
- Разработи и одобри планове за действие за зелени градове във Варна и София.
- Предостави заем в размер на 60 млн. евро на Еврохолд през 2021 г. за финансиране на придобиването, модернизацията и цифровизацията на енергоразпределителното дружество ЧЕЗ България, а през 2024 г. подкрепи рефинансирането и последващия кредит за капиталови разходи в размер на 15 млн. евро за финансиране на инсталирането на допълнителни интелигентни измервателни уреди.
- Подкрепи разширяването на възобновяемите енергийни източници чрез предоставяне на финансиране от 16,4 млн. евро за вятърния парк „Свети Никола“, заем от 16 млн. евро за ВЕЦ Своге, оператор на мини водоелектроцентрали, както и чрез гаранции по линия на ИСП за предоставяне на заем от 55 млн. евро на Eneгу за фотоволтаична централа с мощност от 120 MW и заем от 30 млн. евро за оборотен капитал на Соларпро с предмет на дейност реализация на регионални проекти за изграждането на фотоволтаични централи. Финансира комерсиална фотоволтаична електроцентрала с капацитет 237 MW, подкрепена с гаранции от InvestEU.
- Насърчава подобренията във водната инфраструктура, като си партнира с оператори в пет града и отпусна 34 млн. евро по линия на ЕСИФ-Водни проекти за идентифициране и приоритизиране на мерки за ЕЕ за избран брой регионални водоснабдителни дружества.
- Подкрепи създаването на рамка за пост-трейдинг операции на регионалния енергиен пазар в подкрепа на регионалната интеграция на организирания енергийни пазари в ЮИЕ. Подкрепи търгове за възобновяеми енергийни източници и батериен съхранение на електроенергия по линия на МВУ.

Приоритет 3

Укрепване на устойчивостта на финансовото посредничество

Ключови количествени резултати

Ключови резултати от прехода

- Приключи техническата помощ за проучване на развитието на капиталовите пазари, финансирано от ГД „Реформи“.
- Предоставени са нефинансирани гаранции по линия на ИСП в подкрепа на управлението на капитала и риска на ключови ПФИ, включително УниКредит и ДСК, което улеснява увеличаването на финансирането за корпоративни клиенти в България.
- Предостави 30 млн. евро собствен капитал на Евро Иншурънс Груп за разширяване на дейността ѝ на централноевропейския пазар, подобряване на капиталовата ѝ база и укрепване на корпоративното ѝ управление.
- Подкрепи небанковото финансиране чрез предоставяне на техническа помощ за разработването и приемането на правна и регулаторна рамка за законодателството за обезпечени облигации.
- Предостави зелен заем в размер на 30 млн. евро на Прокредит Банк за укрепване на устойчивостта на МСП и улесняване на въвеждането на зелени технологии и възобновяема енергия в България и Гърция.
- Предоставяне на финансиране на регионални фондове за частен капитал, като BlackPeak Capital, 500 Istanbul Fund, AMC Fund V или GapMinder Fund II, за подпомагане на развитието на компании в ранен етап и за растеж.
- Участва в емитирането на регионална емисия на облигации на стойност 157 млн. евро по инструмента за съответствие с Минималното изискване за собствени средства и приемливи пасиви (MREL) за ОПТ, като 31 млн. евро бяха специално разпределени за България, подкрепяйки разнообразен набор от финансови инструменти.

1. Изпълнение на предходната стратегия (2020-2025 г.)

Предизвикателства пред изпълнението и основни поуки

ПРОЕКТ

European Bank
for Reconstruction and Development

Контекст за изпълнение

През последните години жизненият стандарт в България продължи да се доближава до средните нива за ЕС. Въпреки това напредъкът в реформите е неравномерен. Икономиката на България е изправена пред сериозни демографски предизвикателства, включително нарастващ недостиг на работна ръка и задълбочаващо се неравенство. Привличането и задържането на квалифицирана работна ръка чрез създаване на икономически възможности за младите хора, жените и хората в по-слабо развитите региони ще продължи да бъде ключов въпрос през следващия период на изпълнение на стратегията. Политическата нестабилност продължава да представлява значителна заплаха за бизнеса, тъй като възпрепятства ключови структурни реформи и води до значителни забавяния на големи проекти в публичния сектор, като същевременно ограничават частното участие в някои сектори. Последниците от Covid-19 и нахлуването на Русия в Украйна допълнително изостриха тези проблеми, засягайки най-вече микро-, малките и средните предприятия (ММСП), които са особено уязвими от прекъсването на веригата за доставки и затруднения в достъпа до финансиране. Първоначално към България се насочи значителен приток на украински бежанци, но повечето от тях не остават в страната. Туристическият сектор също пострада от войната, съчетана с повишаването на цените на енергията. Нестабилността на енергийните пазари стимулира напредъка в областта на енергийната устойчивост. Бяха изградени няколко нови междусистемни връзки за електроенергия и газови интерконектори със съседни държави. Наред с това, въпреки закъсненията, изпълнението на Националния план за възстановяване и устойчивост (НПВУ) продължава да предоставя уникална възможност на България да укрепи законодателната си рамка и да повиши капацитета на публичната администрация, като същевременно отбележи напредък в цифровия и екологичен преход. От 1991 г. до момента ЕБВР е инвестирала над 4,5 милиарда евро в България в общо 297 проекта.

Предизвикателства при изпълнението

- Честите промени на заинтересованите страни в правителството доведоха до пропуски в процесите на лицензиране и издаване на разрешителни за големи частни енергийни и инфраструктурни проекти, което доведе до забавяне в изпълнението на няколко ключови инициативи на ЕБВР и възпрепятства участието на частния сектор.
- Прекомерната ликвидност в банковия сектор може да намали допълняемостта на ЕБВР и търсенето на иновативни финансови продукти.
- Политическата нестабилност и пазарната нестабилност забавиха редица мащабни инвестиции за повишаване на капацитета.
- Съществуват рискове от недостатъчно използване на програмата на ЕС за регионално развитие предвид забавянето на изпълнението на реформите и недостатъчния институционален капацитет.

Основни поуки и насоки за действие

- В периоди на политическа нестабилност да се дава приоритет на проектите на частния сектор и да се търсят възможности за съвместно инвестиране в инициативи, съобразени с Плана за възстановяване и устойчивост на България (ПВУ) и други текущи програми на ЕС. Освен това да се проучи възможността за използване на инструментите на InvestEU и да се подобри финансирането на проектите.
- Продължаване на търсенето на възможности за незаемни инструменти като облигации, мецанин финансиране и капиталови инвестиции. Поддържане на силен фокус върху проекти, които ЕБВР може да подпомогне в значителна степен съгласно принципа на допълняемостта.
- Търсене на диалог с властите, частния сектор, донорите и международните финансови институции за справяне с повишената външна уязвимост.
- Съвместно инвестиране с частния сектор в проекти, включени в българския МВУ. Фокус върху възможности, при които ЕБВР може да дава тласък и/или да предоставя подкрепа в областта на политиката.

2. Икономически контекст

ПРОЕКТ

European Bank
for Reconstruction and Development

2.1. Макроикономически контекст и перспективи за периода на стратегията

БЪЛГАРИЯ – Основни макроикономически показатели

Ръст на БВП (% на годишна база)	7,8	4,0	1,9	2,8	2,4
Инфлация на потребителските цени (% средна стойност)	2,8	13,0	8,6	2,6	2,3
Държавно салдо (% от БВП)	-3,9	-2,9	-2,0	-2,6	-2,8
Брутен държавен дълг (% от БВП)	23,8	22,5	22,9	24,5	23,1
Салдо по текущата сметка (% от БВП)	-1,1	-2,6	0,9	0,2	0,0
Нетни ПЧИ (% от БВП) [минус показва приток]	-1,6	-4,0	-2,8	-1,0	неприложимо
Външен дълг (% от БВП)	57,7	50,7	47,6	47,3	неприложимо
Брутни резерви (% от БВП)	48,5	44,6	44,3	40,5	неприложимо
Ниво на безработица (%)	5,2	4,2	4,3	4,2	4,1
Номинален БВП (в млрд. долара)	84,2	90,1	102,4	112,2	117,8

Възстановяването след пандемията от Covid е по-силно, отколкото в повечето сходни региони, което подкрепя конвергенцията. Преди кризата, породена от Covid-19 растежът беше стабилен, но близо до долната граница на показателите сред ЕС-11. От 2021 г. насам растежът е сред най-високите в региона, подкрепян главно от частното потребление. След две години на двуцифрен ръст след пандемията от Covid, през 2023 г. износът отбелязва спад и през 2024 г. остана слаб, тъй като България се възползва от скока на цените на суровините, като същевременно беше нетен износител на електроенергия по време на енергийната криза.

Силният ръст на заплатите смекчаваше търсенето въпреки високата инфлация. Войната в Украйна изостри възходящата инфлация след Covid, особено чрез рязкото повишаване на цените на храните. Въпреки това отрицателното въздействие върху доходите се компенсира от силния ръст на заплатите в частния сектор и няколко увеличения на заплатите в публичния сектор през 2021, 2023 и 2024 г. След увеличението на минималната работна заплата с почти 20% през 2024 г., реалната работна заплата нарасна с 13 %. Инфлацията се понижава и през 2024 г. възлиза на средно 2,6 %, което е сравнително близо до горната граница на целевата инфлация за приемане на еврото.

В миналото фискалната политика беше изключително дисциплинирана, но след кризата, породена от пандемията от-19 се наблюдава по-експанзионистичен режим. От въвеждането на валутния борд през 1997 г., в България се утвърди култура на фискална дисциплина, което позволи публичният дълг да остане на изключително ниски нива през последните десетилетия. След кризата, породена от пандемията от Covid-19, правителствата, повечето от които бяха службени, приложиха експанзионистични фискални мерки. Те включваха намаляване на данъците и ДДС, както и постоянно увеличаване на социалните разходи, докато инвестициите останаха разочаровашо ниски. В предложения бюджет за 2025 г. отново е заложено силно увеличение на приходите.

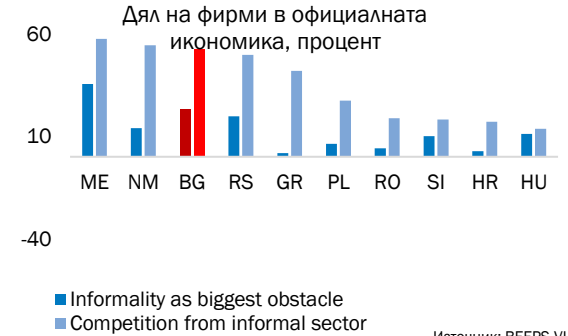
Растежът следва да остане стабилен, подкрепен от вътрешното търсене. В краткосрочен план подкрепящата фискална политика ще допринесе за стабилно частно потребление и съответно растеж, докато външното търсене остава несигурно. Ако инфлационните и фискалните цели бъдат постигнати през 2025 г., България вероятно ще се присъедини към еврозоната през 2026 г., което ще отключи допълнителни възможности за растеж. В средносрочен план инвестициите трябва да бъдат насочени към преодоляване на структурните предизвикателства пред икономиката, за да се повиши потенциалният растеж над 3 %.

2. Икономически контекст

2.2 Основни предизвикателства на прехода (I/II)

Конкурентоспособност

- **Сложността на експортната кошница не бележи ръст.** Въпреки отличната интеграция в глобалните вериги за създаване на стойност, по-голямата част от износа на България продължава да бъде съсредоточена в продукти с ниска добавена стойност, като селскостопански стоки, метали и минерали, които отбелязват прилични темпове на растеж през последните години. Въпреки това основната категория за износ продължават да бъдат ИТ услугите.
- **Въпреки процъфтяващата ИТ и стартъп среда, цифровата трансформация в икономиката остава слаба.** Въпреки че бумът на ИТ услугите подпомогна създаването на местна екосистема от стартиращи предприятия, само 28 % от българските МСП отчитат основно ниво на цифрова интензивност, което е по-високо само от това на Румъния.
- **Сивата икономика остава проблем за частния сектор.** Според различни оценки неформалната икономика в България продължава да бъде сравнително голяма. Това създава нелоялна конкуренция за фирмите, както се посочва в проучването на BEEPS.

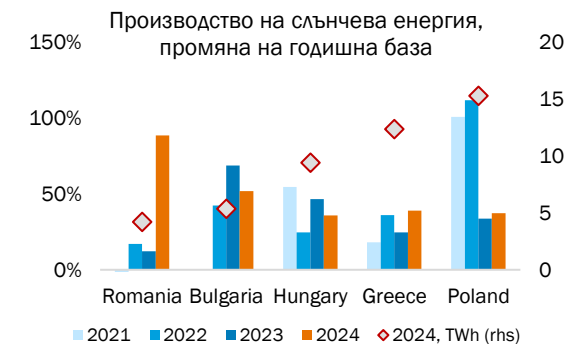
Добре управляван

- Необходим е по-строг контрол на доброто управление на ДП. Като част от присъединяването към еврозоната и ОИСР България подобри законодателната си рамка за държавните предприятия. Прилагането ѝ обаче остава слабо, тъй като агенцията, която упражнява надзор над държавните предприятия, има ограничен капацитет, а само малка част от държавните предприятия са преминали през конкурентен подбор на членовете на управителните съвети.
- **Политическата нестабилност се отрази на съдебната реформа и ефективността на управлението.** От 2021 г., в условията на политическа криза, поредица от правителства в България правят опити за реформиране на съдебната система и антикорупционните институции, но постигат ограничени резултати. Честите промени в кабинета ограничиха способността на правителството да прилага реформи, включително тези, свързани с МВУ.
- **Рамката за борба с изпирането на пари се нуждае от допълнително укрепване.** След включването на България в свивия списък на Специалната група за финансови действия през октомври 2023 г. страната постигна известен напредък до май 2024 г., но все още не е изпълнила всички препоръки.

Зелена икономика

- **Енергийната интензивност е една от най-високите в ЕС.** Икономиката на България продължава да е силно енергоемка, предвид дела на тежката промишленост и ограничената енергийна ефективност. Заедно с относително големия дял на производството на електроенергия от изкопаеми горива въглеродният интензитет също е твърде висок.
- **България преживява рязък скок в соларния капацитет, но е необходимо да предприеме допълнителни мерки.** През 2024 г. производството на слънчева енергия е над 2,2 пъти по-високо в сравнение със същия период през 2021 г. Разширеното използване на слънчевата енергия ще изисква значителни инвестиции в мрежовата инфраструктура и системите за съхранение.
- **Справедливият преход от въглища е сериозно предизвикателство.** Въпреки постепенното изтегляне на производството на електроенергия от въглища от пазара, преходът от въглища създава сериозни социални и политически предизвикателства.
- **Енергийната бедност е най-високата в ЕС.** Домакинствата вече изпитват затруднения да отопляват и охлаждат домовете си в достатъчна степен. През 2024 г. спот цените на едро на електроенергията в България бяха сред най-високите в ЕС. Парламентът отмени планираната за 2025 г. либерализация на пазара на дребно на електроенергия.
- **Транспортът трябва да се ускори.** Планът на МВУ включва проекти за разширяване на устойчивия транспорт, например софийското метро и модернизацията на железопътния транспорт, които обаче закъсненията излагат на риск.

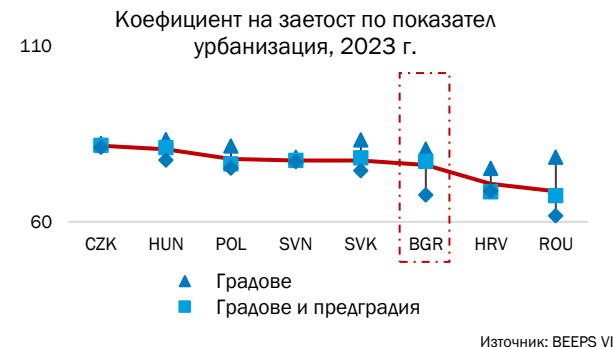

2. Икономически контекст

2.2 Основни предизвикателства на прехода (II/II)

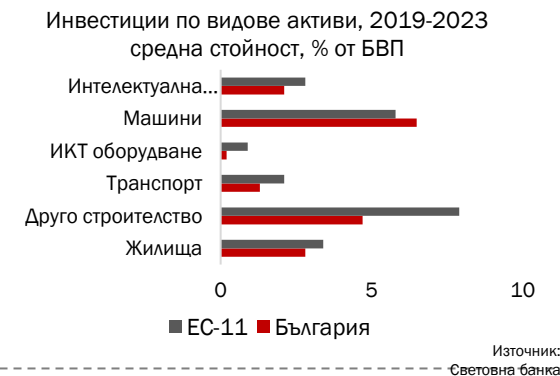
Приобщаване

- **Недостигът на умения представлява значително предизвикателство за растежа на частния сектор.** Съчетанието от застаряващо население, имиграция и недобри образователни резултати доведе до ограничаване на наличните умения и на работната ръка като цяло. Намаляващите нива на безработица и на свободни работни места е отражение на факта, че частният сектор се сблъсква с нарастващи недостиг на работна ръка, въпреки че участието на възрастните в обученията е най-ниското в региона.
- **Пропуските в регионалното развитие задълбочават проблемите на пазара на труда.** Въпреки че на национално равнище равнището на заетост е сравнимо с това на основните държави със сравними показатели, разликата между селските и градските райони е втората най-голяма в региона след Румъния. Това отразява по-дълбоките различия в развитието на градовете и селските райони в България.
- **Слабостите в приобщаването на жените и мъжете продължават да съществуват, но не са твърде изразени.** Разликата между половете по отношение на заетостта, както и разликата в заплащането, се запазват през последните години, но са по-ниски от средните за ЕС. Въпреки това сред малцинствата, особено ромите, продължават да се наблюдават много по-високи нива на бедност.

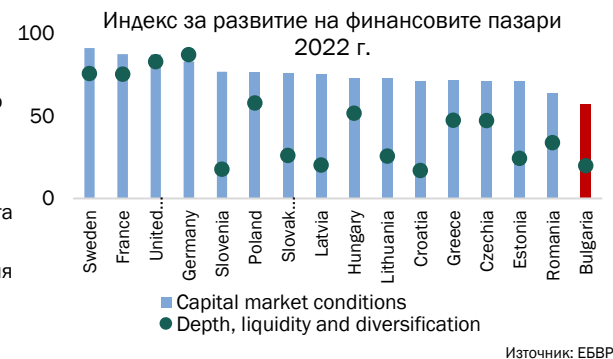
Интеграция

- **Глобалната интеграция на веригата за създаване на стойност е сравнително добра, но през последните години е в застой.** В исторически план България се е възползвала от засилената търговия с ЕС, включително чрез интеграция в глобалната верига за създаване на стойност (ГВС), която е подобна на тази на държавите със сходни параметри. Въпреки това след световната финансова криза интеграцията не се задълбочава, а дялът на ЕС от връзките с ГВС остава относително по-малък.
- **Инфраструктурните инвестиции през последните години изостават спрямо тези в държавите със сходни показатели и степен на развитие.** Както се вижда от данните за инвестициите през последните години, България изостава от своите конкуренти по отношение на инвестициите в категория "друго строителство", която включва и инфраструктура. Това потвърждава сравнително ниските публични инвестиции, които не са достатъчни за преодоляване на регионалните и инфраструктурните пропуски.
- **Интернационализацията на българските фирми и инвестиции остава скромна.** Макар че притокут на преки чуждестранни инвестиции е исторически силен, обемът на преките чуждестранни инвестиции в чужбина от 3,9 % от БВП е вторият най-нисък сред държавите от ЕС-11, което отразява ограничената експанзия на фирмите в чужбина.

Устойчивост

- **Енергийната интеграция се подобрява, но ключовите пазарни реформи все още не са завършени.** Енергийната криза ускорява планираните и текущи проекти, като например междусистемните газови връзки с Гърция и Сърбия и електропровода с Гърция, като България има за цел да се превърне в ключов регионален енергиен център. Въпреки това правителството все още не е либерализирало напълно пазара и не е премахнало регулираните тарифи.
- **Банковият сектор на България е сред водещите в региона по отношение на дял от БВП, като активите, отчетени от фирмите, представляват по-голям процент в сравнение с тези на основните конкуренти.** Присъединяването към еврозоната вероятно ще отключи отново значителна ликвидност.
- **Капиталовият пазар остава до голяма степен неактивен.** Според оценките на ЕБВР, развитието на капиталовия пазар в България е слабо както от гледна точка на постигнати резултати, така и на условията. Търсенето и предлагането на местния пазар остават скромни.

3. Приоритети на правителството и ангажираност на заинтересованите страни

3.1 Приоритети на реформата на правителството

- **Националната програма за развитие БЪЛГАРИЯ 2030** е всеобхватният стратегически документ, който ръководи политиките за развитие на България във всички сектори на държавното управление, включително териториалните им измерения. В нея са очертани три стратегически цели: (i) ускорено икономическо развитие, (ii) демографски подем и (iii) намаляване на неравенствата.
- Целта на **ПВУ** е да подкрепи икономическото и социалното възстановяване след кризата вследствие на COVID-19 чрез реформи, които да възстановят потенциала за растеж и да повишат устойчивостта към външни сътресения с подкрепата на ЕС (5,6 млрд. евро безвъзмездни средства). Той също така поставя основите на екологичната и цифровата трансформация, съобразена с целите на “Зелената сделка” и дългосрочната цел за икономическо сближаване със средноевропейското равнище.
- Според **Националния план за енергетика и климат (НПЕК)**, България се очаква до 2030 г. да достигне дял от 34,48 % възобновяема енергия в брутното крайно енергийно потребление. За електроенергийния сектор този дял е 55,51 %. В своя НПВУ България също така се ангажира да се откаже от въглищата до 2038 г.
- **Стратегията и планът за действие на България за кръгова икономика 2022-2027** поставя акцент върху постигането на ресурсна ефективност чрез по-добро управление на отпадъците. Сред основните цели са предотвратяване на образуването на отпадъци, насърчаване на рециклирането и повторната употреба, ограничаване на използването на депа за отпадъци и минимизиране на въздействието върху околната среда и здравето.
- **Стратегията за цифрова трансформация на България 2020-2030** включва шест основни цели: осигуряване на сигурна цифрова инфраструктура, развитие на цифрови умения, насърчаване на научните изследвания и иновации, използване на потенциала на данните и цифровизацията в подкрепа на нисковъглеродната икономика. Стратегията се фокусира върху 17 приоритетни области, сред които инфраструктура, киберсигурност, научноизследователска и развойна дейност, цифрова икономика, енергетика, климат и цифрово управление.
- **Националната стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване до 2030 г.** представя дългосрочната визия, целите и мерките на България за справяне с бедността и социалното изключване. Основната цел е до 2030 г. броят на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване, да бъде намален със 787 000 души.
- Националната стратегия за заетост 2021-2030 г. предвижда активни и други мерки, които обхващат служителите, работодателите и учащите се. Тя има за цел да подобри качеството на предлаганото ТПОО и да повиши участието на възрастните в ученето през целия живот. Количествените цели за ТВОО ще бъдат наблюдавани чрез показатели, съвместими със съответната политическа рамка на ЕС.

3.2 Области на предлаганата от ЕБВР реформа, съгласувани с властите

- Декарбонизиране на енергоинтензивната българска икономика и ускоряване на внедряването на възобновяеми енергийни източници с особено внимание към укрепването на електропреносната мрежа и развитието на решения за енергийна ефективност.
- Повишаване на конкурентоспособността на частния сектор, разширяване на достъпа до финансиране и засилване на регионалното сътрудничество на капиталовите пазари с цел стимулиране на устойчив икономически растеж и финансова интеграция.
- Подобряване на свързаността и намаляване на регионалните неравенства с цел отключване на икономически възможности, с особено внимание към икономическата диверсификация в регионите на справедлив преход.

3.3 Основни послания на гражданското общество към ЕБВР

- Гражданските организации подчертаха, че зеленият преход на страната може да бъде ускорен чрез: (i) увеличаване на зелените инвестиции в енергийна ефективност, (ii) подобряване на финансовата система, (iii) провеждане на политики и регулаторни реформи и (iv) стандартизиране на докладването, свързано с ESG, за индустрията.
- Гражданското общество в България акцентира върху необходимостта от по-нататъшно подобряване на прозрачността и отчетността на системата на управление с цел справяне със системните проблеми, свързани с корупцията в страната, както и за подобряване на достъпа и независимостта на съдебната система.
- Освен това, гражданските организации подчертаха основните предизвикателства пред социалното и икономическо включване на местните общности и уязвимите групи в България (по-специално ромите и жените) и призоваха за по-широк достъп до пазара на труда, както и за възможности за повишаване на квалификацията на работещите с подкрепата на правителството.

4. Определяне на приоритетите на националната стратегия на България

Какво трябва да се промени? (Диагностичен преглед на страната)	Възможна ли е промяна? (Политическа икономия)	Какво може да направи Банката? (Институционални възможности)	Стратегически приоритети (2025-2030)	Какво желаем да сме постигнали през 2030 г.
<ul style="list-style-type: none"> България е сред най-енергоемките и въглеродно интензивни икономики в ЕС, което се дължи на нейната структура на енергийните доставки. През 2022 г. 47 % от емисиите на CO₂ идват от енергийния сектор, като на въглищата се падат 28,9 % от производството на енергия, което нарежда България на трето място в ЕС. Енергийната бедност продължава да е значителна, като близо 25 % от домакинствата се затрудняват да поддържат достатъчно топлина в домовете си – най-високият процент в ЕС. Резултатите в сектора на управлението на отпадъците трябва да се подобрят в съответствие с ангажиментите на ЕС. 	<ul style="list-style-type: none"> България приведе политиките си в областта на климата в съответствие с целите на ЕС, като прие Дългосрочната стратегия за климата за 2022 г. и актуализира НПДЕК през 2024 г. Инвестициите във възобновяеми енергийни източници се увеличават, което води до по-голямо участие на частния сектор, тъй като страната се ангажира да се откаже от въглищната енергия до 2038 г. През 2023 г. ЕК одобри фонд “Справедлив преход” на стойност 1,2 млрд. евро за преквалификация на 15 000 работници в засегнатите региони. България също така работи по изпълнението на Стратегия и план за действие за кръгова икономика (2022-2027 г.), за да повиши ефективността на ресурсите. 	<ul style="list-style-type: none"> Експертиза в подкрепа на проекти за ВЕИ и задоволяване на търсенето на ЕЕ/ВЕИ чрез традиционно и иновативно финансиране, консултиране за зелени технологии/практики и подкрепа за енергийната ефективност. Политически диалог, финансиране и консултации за устойчивост на климата и декарбонизация. Специализирано консултиране в областта на приобщаването и климата в подкрепа на инициативи, свързани със справедливия преход, и доказан опит в инвестициите в СП. Използване на посредническо финансиране за екологизиране на жилищния и транспортния сектор. Доказан опит в разработването на устойчива инфраструктура чрез специални рамки (напр. GEFFs, Зелени градове, Рамката на ЕСИФ за водни проекти). 	<p>Ускоряване на прехода към зелена икономика в България</p>	<ul style="list-style-type: none"> Увеличаване на капацитета за възобновяема енергия и подкрепа за прехода към зелена енергия Декарбонизация на икономиката Зелена, устойчива и приобщаваща инфраструктура
<ul style="list-style-type: none"> Динамиката на бизнеса намалява, поради недостатъчната наличност о на квалифициран персонал и ограничения капацитет за иновации на частния сектор. Все още не са осъществени всички необходими реформи в областта на съдебната система и икономическото управление. Въпреки неотдавнашния напредък в намаляването на сивата икономика, неформалният сектор остава широко разпространен, възлизайки на около 20 % от БВП. Това създава рискове за спазването на законодателството в определени сектори и допринася за разликата в ДДС. България има най-ниския коефициент на пазарно финансиране в ЕС, което подчертава ограничената роля на капиталовите пазари спрямо банковото финансиране. 	<ul style="list-style-type: none"> Изпълнението на НПВУ дава възможност за използването на финансиране от ЕС за съдебни реформи и цифровизация. Според Европейското табло за иновации за 2023 г. България е постигнала значителен напредък от 2022 г. насам след период на застой, а стартът средата е прощъфтява. Приемането на директиви на ЕС, като ECN+, и укрепването на Комисията за защита на конкуренцията се очаква да засилят държавния надзор върху неконкурентните практики. 	<ul style="list-style-type: none"> Доказан опит в предоставянето на персонализирани финансови решения и консултации, насочени към стимулиране на растежа и повишаване на конкурентоспособността на бизнеса. ЕБВР е най-големият институционален инвеститор в сферата на дяловите участия и пазарите на дългов капитал в региона. Цифровият подход на ЕБВР предоставя нова рамка за стимулиране на цифровия преход. Опит в подкрепа на развитието на капиталовия пазар чрез консултации относно политики и иновативни финансови инструменти. Подпомагане на България в достъпа до специалните фондове на ЕС за иновации и конкурентоспособност. 	<p>Повишаване на конкурентоспособността чрез задълбочаване на финансовото посредничество, укрепване на веригите за създаване на стойност и насърчаване на иновациите</p>	<ul style="list-style-type: none"> По-дълбоко финансово посредничество и развитие на капиталовите пазари По-висока конкурентоспособност, добавена стойност и иновационен капацитет на частния сектор
<ul style="list-style-type: none"> Средното ниво на общото капиталобразуване през последните пет години е 17,7 % от БВП, което е с около 5 процентни пункта под средното за ЕС11, главно поради значително по-ниските инвестиции в инфраструктура. Пътната инфраструктура все още не е достатъчно развита. Железопътната инфраструктура се нуждае от значителни подобрения. Редица ключови инвестиционни проекти са изложени на риск поради забавяне на реформите и изпълнението на ПВУ. В България се наблюдават значителни и нарастващи регионални различия между столицата и останалите части на страната. 	<ul style="list-style-type: none"> „Присъединяването към Шенгенското пространство ще засили интеграцията чрез намаляване на разходите по трансакциите. Все пак по-голямата добавена стойност от дейностите ще зависи от подобрената свързаност и инфраструктура. Войната в Украйна ускори изпълнението на проекти за енергийна свързаност, утвърждавайки България като ключова транзитна държава. Регулаторните съотношения показват подобрение с повишение на коефициентите на капиталова адекватност и ликвидно покритие, намаляване на необслужваните кредити и ефективна регулация на финансовата система в подготовка за членство в еврозоната. 	<ul style="list-style-type: none"> Подкрепа за устойчивостта на финансовите институции Регионалните инвестиции на ЕБВР могат да подобрят свързаността чрез подкрепа за регионални мрежи и вътрешномодална логистика, както и да стимулират пазарните реформи. Утвърден опит в свързването на инвестиции и консултации за насърчаване на по-високи стандарти за корпоративно управление, включително в държавните предприятия. Улесняване на изграждането и експлоатацията на по-ефективна и надеждна телекомуникационна, електрическа и друга мрежова инфраструктура Насърчаване на икономическото приобщаване и увеличаване на достъпа до възможности чрез финансиране и развитие на пазарно ориентирани умения. 	<p>Повишаване на икономическата устойчивост</p>	<ul style="list-style-type: none"> По-устойчива, приобщаваща и диверсифицирана икономика По-добра интеграция, намаляване на регионалните различия и подобряване на човешкия капитал

5. Дейности и рамка за резултатите (1/3)

ПРОЕКТ

European Bank
for Reconstruction and Development

Приоритет 1: Ускоряване на прехода към зелена икономика в България

Ключови цели	Дейности	Индикатори за проследяване (резултати)
<p>Повишен капацитет за възобновяема енергия и подкрепа за прехода към зелена енергия</p>	<ul style="list-style-type: none"> Подпомагане на инвестициите във ВЕИ и балансиращи мощности, включително решения за съхранение, чрез използване на различни инструменти в подкрепа на екологичния преход (собствен капитал, дълг, гаранции и облигации). Използване на гаранциите по линия на InvestEU и съфинансиране на проекти, включително безвъзмездни средства по НСРР, в подкрепа на зелените инвестиции в производството на енергия и инфраструктурата. Финансиране на разширяването на електроенергийните мрежи с цел интегриране на възобновяеми източници, подобряване на регионалната свързаност, повишаване на енергийната ефективност и подпомагане на модернизацията на мрежата, цифровизацията и заетостта на жените в енергийния сектор. Проучване на възможностите за производство, дистрибуция, съхранение и доставка на екологични/нисковъглеродни горива, включително водород и биогорива, както и за използване и интегриране на възобновяеми източници мрежите на топлофикационните дружества. Подпомагане на пазарната реформа и развитието на пазарите на газ и електроенергия чрез политически ангажименти и изграждане на капацитет, включително по отношение на балансирането на пазарите на електроенергия и биоетан. 	<ul style="list-style-type: none"> Инсталирана мощност на централи за производството на възобновяема енергия (MW) Обемът на съфинансирането за климат продължи да нараства наред с финансирането от ЕБВР.
<p>Декарбонизация на икономиката</p>	<ul style="list-style-type: none"> Финансиране на прехода към нисковъглеродна икономика и устойчивост на климата във всички сектори, включително трудни за декарбонизация области, с акцент върху подпомагане на корпоративното управление в климатичната сфера. Подкрепа за екологичния преход и дигитализацията в секторите на селското стопанство и недвижимите имоти, включително търговския, жилищния и хотелиерския сектор, както и при възстановяването на градовете и реконструкцията на кафяви терени. Насърчаване на преки и посреднически инструменти за финансиране на въздействието, като облигации, заеми и споделяне на риска, както и предоставяне на консултации, свързани с целите за устойчивост, екологичната среда, социалната отговорност и корпоративното управление (ESG). Изследване на възможностите за подкрепа на улавянето, използването, транспортирането и съхранението на въглероден диоксид. 	<ul style="list-style-type: none"> Намалени/избегнати емисии на CO₂ (тона/год.)
<p>Зелена, устойчива и приобщаваща инфраструктура</p>	<ul style="list-style-type: none"> Проучване на възможностите за допълнително финансиране по програмата „Зелени градове“ в страната, с акцент върху справянето с екологичните предизвикателства и насърчаване на приобщаването на участващите градове. Подкрепа за операторите на обществени услуги (водоснабдяване, канализация, твърди отпадъци, централно отопление, обществен транспорт) за подобряване и модернизиране на техните услуги, включително чрез цифровизация, техническа помощ и финансиране, както и управление и съфинансиране от структурните фондове на ЕС. Подкрепа за екологизацията и електрификацията на транспортния сектор, включително развитието на инфраструктура за електрически превозни средства. Насърчаване на енергийната ефективност, икономията на ресурси и устойчивостта на климата чрез политики, консултации и финансиране. Използване на гаранциите по линия на InvestEU и съфинансиране на проекти със средства на ЕС в подкрепа на проекти за изграждането на зелена инфраструктура. 	<ul style="list-style-type: none"> Спестена първична енергия (GJ/год.) Брой бенефициенти с подобрен достъп до услуги

5. Дейности и рамка за резултатите (2/3)

Приоритет 2: Повишаване на конкурентоспособността чрез задълбочаване на финансовото посредничество, подобряване на веригите за стойност и насърчаване на иновациите

Ключови цели	Дейности	Индикатори за проследяване (резултати)
<p>Задълбочаване на финансовото посредничество и развитие на капиталовите пазари</p>	<ul style="list-style-type: none"> Приложение на инструментите на финансовото посредничество за повишаване на конкурентоспособността, иновациите и производителността, като същевременно се стимулира развитието на по-задълбочени, по-приобщаващи и по-екологични финансови пазари. Разширяване на финансовото посредничество чрез диверсификация на източниците на финансиране за предприятия и физически лица. Това включва инструменти за споделяне на риска, подкрепа за капиталовите пазари и улесняване на достъпа до небанково финансиране, като застраховане, микрофинансиране, лизинг и факторинг. Предоставяне на техническа помощ и финансиране за емитиране на капиталови пазарни инструменти, включително обезпечени облигации и облигации с възможност за спасяване, при наличието на подходящи възможности. Подкрепа за първични публични предлагания, включително тези на държавните предприятия, и поемане на роля като водещ инвеститор за компании, емитиращи капиталови инструменти. Целта е насърчаване на диверсификацията на източниците на финансиране, подобрена прозрачност и управление и развитие на капиталовия пазар. Осигуряване на финансиране за фондовете за дялово участие, действащи в България, както и съвместно инвестиране с инвестиционни фондове в корпоративния сектор. 	<ul style="list-style-type: none"> Брой и обем на улеснените сделки на капиталовия пазар (дългови инструменти и акции), както и броят на сделките с небанкови финансови институции. Брой/обем на транзакциите, подпомагащи достъпа до небанково финансиране
<p>По-висока конкурентоспособност, добавена стойност и иновационен капацитет на частния сектор</p>	<ul style="list-style-type: none"> Осигуряване на финансиране за преки чуждестранни инвестиции и големи местни инвеститори, с фокус върху интеграцията на регионалните вериги за създаване на стойност, увеличаване на добавената стойност и преноса на иновации към местните доставчици. Подпомагане на трансграничните ИНВЕСТИЦИИ, както и на регионалното разширяване на експортно ориентирани компании чрез сливания и придобивания и разработване на нови технологии и иновативни решения. Проучване на възможностите за подкрепа на финансирането на веригите за доставки и предоставяне на консултации на местните доставчици. Предоставяне на консултации на търговски дружества, включително чрез КУП, с фокус върху създаването на стойност, подобряване на бизнес стандартите и управлението, управление на климата и разширяване на пазара. Предоставяне на консултантски услуги за подпомагане на дружествата за ефективен достъп до безвъзмездни средства на ЕС (напр. По линия на Фонда за модернизация, Фонда за иновации, НПВУ) и осигуряване на съфинансиране за изпълнението на проекти. Подкрепа за разработването на продукти и услуги с добавена стойност, научноизследователска и развойна дейност и разширяване на дейността на технологични компании. Това включва зелени технологии и зелени вериги за създаване на стойност, чрез целеви инструменти и програми като Invest EU, Green Innovation и фондове на ЕС. Акцентът е върху насърчаването на иновации и развитието на работна сила, адаптирана към бъдещите предизвикателства. Подкрепа за компании в ранен етап на развитие, растеж и иновации чрез насърчаване на лидерите в сектора и осигуряване на финансиране. Това включва програми за инвестиране на рисков капитал, фондове за рисков капитал с частен капитал и други инвестиционни инструменти. 	<ul style="list-style-type: none"> Брой и обем на инвестициите, които подобряват интеграцията в регионалните/глобалните вериги за създаване на стойност (низходящи/възходящи връзки). Брой подкрепени доставчици Брой частни дружества, получили подкрепа чрез консултации.

5. Дейности и рамка за резултатите (3/3)

Приоритет 3: Повишаване на икономическата устойчивост

Основни цели	Дейности	Индикатори за проследяване (резултати)
<p>По-устойчива, приобщаваща и диверсифицирана икономика</p>	<ul style="list-style-type: none"> Подкрепа за устойчивостта на финансовите институции чрез различни инструменти, които повишават капацитета им за поемане на загуби и оптимизиране на използването на капитала, както и диверсификация на източниците на финансиране, включително, наред с другото, на подлежащия на оздравяване дълг, секюритизация, инструменти за споделяне на риска и търговско финансиране. Предоставяне на пряко и непряко финансиране (подкрепено от механизми за споделяне на риска, когато е подходящо, включително чрез ИСР и споделяне на свързания с портфейла риск) за предприятия и малки и средни предприятия (МСП) с цел подобряване на достъпа до финансиране, както и за подкрепа на сегменти с недостатъчно обслужване. Участие в капитала на банки и небанкови финансови институции при подходящи възможности, с цел укрепване на устойчивостта, за подкрепа на недостатъчно обслужвани сегменти и на консолидацията в банковия сектор. Подкрепа за проекти в секторите на природните ресурси и минното дело, включително проучване и производство на критични суровини с ключово значение за екологичния преход и цифровата икономика. Подкрепа за проекти, насочени към укрепване на енергийната сигурност, рециклиране и повторно използване на ресурси. Това включва решения за превръщане на отпадъците в енергия, както и за рециклиране и преработка на минни отпадъци. Подкрепа за проекти, насочени към разширяване, подобряване и екологизиране на телекомуникационната инфраструктура. Това включва центрове за данни, фиксирана широколентова инфраструктура и сателитни системи. Подкрепа за дружествата при внедряването на информационни технологии, комуникации, иновации и цифровизация, с акцент върху решения за киберсигурност. Подкрепа за продоволствената сигурност чрез стимулиране на иновации, устойчивост спрямо климатичните промени и инвестиции в устойчива хранителна верига, включително производство и търговия на дребно. 	<ul style="list-style-type: none"> Общ обем на транзакциите, насочени към подпомагане на капацитета на финансовите институции за поемане на загуби, диверсификация на източниците на финансиране и оптимизиране на капитала. Брой на капиталовите инвестиции в банки и НБФИ. Обем/брой корпоративни транзакции и транзакции по линия на МВУ.
<p>По-добра интеграция, засилено икономическо управление и подобрене на човешкия капитал</p>	<ul style="list-style-type: none"> Инвестиране в проекти, целящи укрепване на регионалната интеграция чрез интегриране на веригите за доставки и географска диверсификация. Акцентът е върху модернизацията на производствения капацитет и подкрепата за развитието на човешкия капитал. Осигуряване на финансиране и техническа помощ за проекти, целящи намаляване на регионалните различия и стимулиране на приобщаването. Акцент върху подобряване на транспортните връзки (включително градския транспорт), развитие на зелена и цифрова инфраструктура и възстановяване на градските райони. Подкрепа и допълване на публичните инвестиции за обновяване и модернизирането на инфраструктурата, включително при възможности чрез публично-частни партньорства (ПЧП) и концесии, , както и чрез подобрения в икономическото управление. Стимулиране чрез проекти на качествено обучение и подобряване на пригодността за заетост и уменията, включително преквалификация и повишаване на квалификацията. Фокус върху жени, младежи и население от необслужвани райони или въглищни райони. Инвестиции в регионите с акцент върху обновяването на градската инфраструктура, интегрирането на веригите за доставки и насърчаването на развитието на човешкия капитал. 	<ul style="list-style-type: none"> Подобрено качество на инфраструктурата (качествено) Брой лица, които са подобрили уменията си в резултат на обучението

6. Картографиране на допълняемостта на подкрепата от международни партньори в бизнес областите на ЕБВР

ПРОЕКТ

European Bank
for Reconstruction and Development

Бизнес области на ЕБВР

Индикативни средногодишни инвестиции/ безвъзмездни средства евро млн., 2020-2023)	Сектори								Междусекторни теми				
	Корпоративен сектор				Устойчива инфраструктура		ФИ		Стратегически инициативи				
	Храни и агробизнес	Производство и услуги	Недвижими имоти	ТМТ	Природни ресурси	Енергетика	Инфраструктура	Банкиране	Небанковски финансови институции	Зелена икономика	Включване и пол	Местна валута и капиталови пазари	Малък бизнес
ЕС*	4,611												
ЕИБ	283	€	€	€	€	€	€			€			€
ЕИФ	270							€	€				
ЧБТР	73	€				€	€	€					€
ЦЕП	35									€			€
МФК	14						€		€				
ЕБВР	135	€	€		€	€	€	€	€	€			€

€ Област на значителни инвестиции

Р Област на значителен политически ангажимент

● Фокус предимно върху частния сектор

○ Фокус предимно върху публичния сектор

Забележка: Картографиране на дейността на ПФИ въз основа на публично достъпна информация. Значителни инвестиции на МФИ, определени като проекти, надхвърлящи 5 % от годишните инвестиции, за които са подписани договори между 2020 и 2023 г.

*На базата на приноса на ЕС (ЕСИФ) в бюджета на България (2014-2020 г. и 2021-2027 г.) и ПВУ

Потенциални области на сътрудничество

Зелена икономика

- Продължаване на сътрудничеството с ЕС и ЕИБ за подобряване на устойчивостта на изменението на климата и ефективното използване на ресурсите.
- Продължаване на сътрудничеството с МФК за насърчаване на разработването на проекти за възобновяема енергия, енергийна ефективност и мерки за устойчивост на изменението на климата.

Устойчивост

- Продължаване на сътрудничеството със Световната банка по въпросите на справедливия преход и с МФК по въпросите на ПЧП

Интеграция

- Продължаване на работата с ЕС и ЕИБ по проекти за регионална свързаност.

Конкурентоспособност

- Сътрудничество с ЕС в подкрепа на програмите за иновации и НИРД, като например "Хоризонт Европа"

7. Рискове за изпълнението и екологични и социални последици

Рискове за изпълнението на стратегията	Вероятност	Ефект	Екологични и социални последици
<p>Постоянната политическа нестабилност може да забави прилагането на ключови политики, ориентирани към реформи, докато не бъде формирано стабилно правителство. Осигуряването на междупартиен консенсус вероятно ще бъде предизвикателство, което може допълнително да затрудни напредъка на тези реформи.</p>	●	●	<ul style="list-style-type: none"> Оценка и управление на екологичните и социалните рискове и въздействия: Гарантира, че преките, непреките и кумулативните въздействия на проектите се оценяват по подходящ начин в съответствие с Директивата на ЕС за ОВОС, ЕЕП на ЕБВР и асоциираните ПР. Разглеждане на алтернативите на проекта и обратната връзка със заинтересованите страни. Подпомагане на клиентите за укрепване на капацитета за управление на околната среда и благосъстоянието и оповестяване на доклади за околната среда и благосъстоянието, когато е необходимо. Труд и условия на труд: Гарантиране, че политиките и практиките в областта на човешките ресурси на клиентите и съответните работодатели от трети страни са в съответствие с изискванията на ЕБВР и ЕС. Рисковете от съкращения, свързани с текущите инициативи за декарбонизация, ще изискват подходящо планиране, консултации и преквалификация на персонала в свързаните с въглищата дейности. Оценка на рисковете, свързани с околната среда и благосъстоянието в сектора на възобновяемите енергийни източници и рисковете, свързани с работната сила на изпълнителя, включваща сезонни работници и работници мигранти, които трябва да бъдат разглеждани чрез планове за ранно планиране, управление и мониторинг. Ефективно използване на ресурсите и предотвратяване и контрол на замърсяването: Продължават да съществуват предизвикателствата в областта на събирането и пречистването на отпадъчни води и замърсяването на въздуха, което оказва сериозно въздействие върху здравето. Подкрепя за клиентите при спазване на приложимите директиви на ЕС и оптимизиране на специфични за индустрията процеси в съответствие с най-добрите налични техники (НДНТ). Подпомагане на правителството в развитието на кръговата икономика, съобразено с приложимите директиви на ЕС. Здравословни и безопасни условия на труд: Стремех към подобряване на стандартите за ЗБУТ във всички сектори, особено в строителството и експлоатацията, включително оценка на рисковете за общностите, свързани със ЗБУТ. Безопасността на пътищата и движението, включително рисковете, свързани с туристическите проекти, са приоритетни въпроси и може да се наложи ангажиране на клиенти и други заинтересовани страни. Възможно е да са необходими средства от ТС за подпомагане на тези дейности, за да се оценят рисковете и въздействията от цифровизацията. Придобиване на земя, ограничения върху ползването на земя и принудително преселване : Гаранции, че с хората, засегнати от проекти, изискващи придобиване на земя чрез отчуждаване, което води до физическо и/или икономическо разселване, се осъществява конструктивен ангажимент, справедливо обезщетение и ефективно възстановяване на поминъка. Изготвянето на рамка и/или план за преселване ще бъде необходимо, за да се гарантира, че придобиването на земя за проектите отговаря на изискванията на PR5. Това включва ясно премахане на пропуските между националното законодателство и PR5, особено в контекста на консултациите, правата и съображенията за лицата без законни права на собственост. Опазване на биологичното разнообразие и устойчиво управление на живите природни ресурси: Слабото прилагане на законите за опазване на околната среда, както и одобряването на планове и проекти без отчитане на кумулативните въздействия върху зоните от „Натура 2000“ или въз основа на неподходящи процедури за адекватна оценка, остават значителни предизвикателства. Проектите за възобновяема енергия и линейна инфраструктура могат да имат неблагоприятно въздействие върху чувствителни местообитания, защитени зони или съществуващи и предложени обекти от Натура 2000, включително тяхната фрагментация. За да се избегнат или сведат до минимум подобни въздействия, е необходимо да се гарантира предотвратяването на заплахи за биологичното разнообразие, причинени от загуба на местообитания и недостатъчно прилагане на законите за опазване на околната среда. Това включва изискването за солидна оценка на биологичното разнообразие и публично оповестяване като част от процедурите за оценка на въздействието върху околната среда. Прочуване на възможностите за нетни печалби в областта на биологичното разнообразие и засилено възстановяване на природата. Културно наследство: Гарантиране на подходяща оценка, извършена по време на стартирането и дизайна на проекта, и консултиране на клиентите с основните заинтересовани страни с цел избягване на въздействието върху и/или опазване на културното наследство. Финансови посредници: Гарантиране, че партньорите ФИ укрепват капацитета и системите за управление на риска в областта на околната среда и водите. Оповестяване на информация и ангажираност на заинтересованите страни: Подпомагане на клиентите при разработването и прилагането на ефективен процес на ангажиране на заинтересованите страни, за да се гарантира прозрачно и приобщаващо вземане на решения по време на проектирането, избора на място и разглеждането на алтернативи, включително чрез консултации, провеждани като част от местните разрешителни и ОВОС.
<p>Влиянието на продължаващата политическа нестабилност върху стандартите за управление в някои области се е повишило, като сериозни опасения будят съдебната система, свободата на печата и корупцията.</p>	●	●	
<p>Очаква се да се увеличат структурните предизвикателства, произтичащи от застаряването на населението и намаляването на работната сила.</p>	●	●	
<p>Въпреки че страната се възстанови от пандемията от COVID сравнително бързо, глобалните икономически рискове се увеличили от 2022 г. насам поради войната на Русия в Украйна.</p>	●	●	
<p>Уязвимостта на изменението на климата представлява съществен риск за публичната инфраструктура и изпълнението на инфраструктурни проекти.</p>	●	●	

8. Оценка на партньорствата с донори

Оценка на потребностите за периода на новата стратегия за страната

За постигане на целите на новата стратегия на България може да са необходими средства от донори за подкрепа на няколко ключови дейности:

- Проектите за зелена инфраструктура (като например производство и съхранение на енергия от възобновяеми източници, инвестиции в зелен транспорт), улавяне и съхранение на въглероден диоксид или големи промишлени зелени проекти и т.н. могат да изискват гаранции от InvestEU или съфинансиране със средства на ЕС.
- Подобряването на обществените услуги включва инвестиции, които могат да бъдат подкрепени чрез заеми на преференциални условия и консултации за ПЧП.
- Подобряването на работата на операторите на обществени услуги, значителното повишаване на енергийната ефективност и повишаването на конкурентоспособността на частния сектор чрез консултиране на търговски дружества, насърчаване на иновациите и подкрепа за цифровизацията може да наложи предоставянето на техническа помощ.
- Развитието на капиталовите пазари чрез емитиране на нови инструменти и насърчаване на пазарната консолидация ще изисква допълнителна техническа помощ.
- Прилагането на справедливия преход и приобщаващата икономика може да изисква използването на инструменти за споделяне на риска и техническа помощ в подкрепа на проекти, насочени към постигането на тези цели.

Потенциални източници на средства от донори

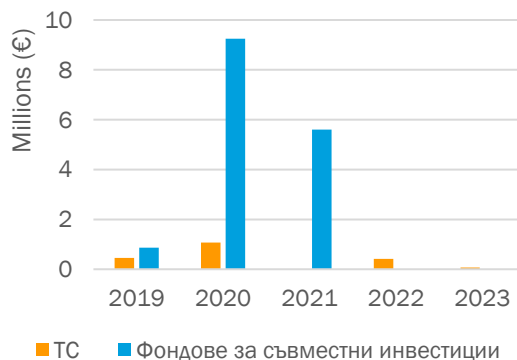
- ЕС може да продължи да предоставя финансиране на България чрез Програмата за зелени иновации. Тази подкрепа се предоставя главно чрез ТС и е част от програмата "Хоризонт 2020" – Подкрепа за иновации в областта на технологиите за климата. ЕС може да увеличи мащаба и да използва лоста на InvestEU чрез гаранции, за да финансира зелени проекти, както и да подкрепи цифровизацията и зеления преход чрез съвместен механизъм за капиталови инвестиции в критично важни суровини. InvestEU може също така да подпомогне финансирането на устойчива инфраструктура, политики и инструменти за подготовката на проекти.
- Най-големите двустранни донори са Италия и Тайван. Италия се фокусира върху конкурентните ТQ чрез Италианския специален инвестиционен фонд, като използва заеми на преференциални условия и инструменти за споделяне на риска. Италия също има потенциал за използване на ТQ чрез фонда на Централноевропейската инициатива (ЦЕИ). Тайван се фокусира върху използването на ТС. Приоритетите включват разширяване на инфраструктурата, производство, консултации по политиките, подготовка на проекти и финансови институции.
- И накрая, безвъзмездни средства за ТС могат да се предоставят чрез Специалния фонд на акционерите, както и чрез Фонда за въздействие върху малкия бизнес. Очаква се тези фондове да играят ключова роля в подкрепата на МСП, да насърчават сътрудничеството в областта на климата, да подпомагат развитието на правната и регулаторната рамка и да допринасят за инициативи като Рамката за зелени градове и водния сектор в България.

Избрани показатели за достъпност

Регионален процентилен ранг на ЕБВР¹

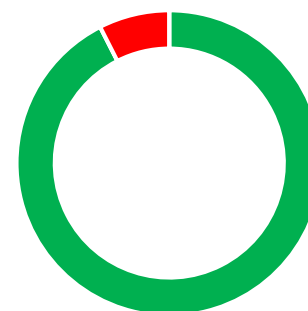
БВП на глава от населението (ПЧП, текущи щ.д.) ²	33,976	63 %
Държава, получаваща ОПР	Не	Неприложимо
ОПР като дял от брутният национален доход (%) ³	Неприложимо	Неприложимо
ОПР на глава от населението (щ.д. - текущи цени) ³	Неприложимо	Неприложимо

Финансиране от донори в срока на изпълнение на последната стратегия (в млн. евро)⁴

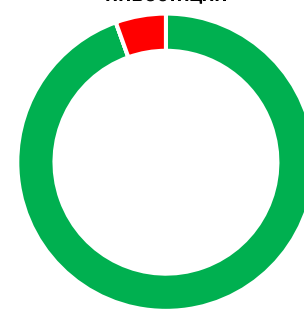

Използване на средствата в периода 2019-2023 г.⁵

Безвъзмездни средства по линия на ТС

Фондове за съвместни инвестиции

COMPETITIVE GREEN INCLUSIVE INTEGRATED RESILIENT WELL-GOVERNED

1. Опростен процентил, отчетен като дял на икономиките на държавите-членки на ЕБВР, представени под България. 2. МВФ СИП (2023 г.) 3. ОИСР (2021 г.) 4. Методологията за отчитане на сумите на съвместните инвестиции е променена от основаваща се на подписите на клиентите към основаваща се на целевите марки на ниво ангажимент през 2022 г. Данните за ТС за 2019-2023 г. и размерът на средствата във фондовете за съвместни инвестиции за 2022-2023 г. се основават на целеви марки на ниво ангажимент, а сумите на фондовете за съвместни инвестиции за 2019-2021 г. се базират на подписани договори с клиенти. 5. В зависимост от първичния преход Качество на ресурсите на концесия.

ПРОЕКТ

Приложение

European Bank
for Reconstruction and Development

Приложение 1 – Политическа оценка в контекста на член 1 (1/5)

Ангажиментът на България към изложените в член 1 принципи и тяхното прилагане продължиха през целия период от приемането на предишната стратегия. Страната отбеляза допълнителен напредък в някои области на демократичните реформи, включително върховенството на закона.

През 2023 г. Европейската комисия (ЕК) официално закри Механизма за сътрудничество и проверка (МСП), който беше създаден при присъединяването на България към ЕС през 2007 г., за да ѝ помогне да отстрани недостатъците в областта на съдебната реформа и борбата с корупцията. Изборите продължават да се провеждат по начин, който Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа (ОССЕ) счита за свободен и в съответствие с международните стандарти. Налице е конституционна и законодателна рамка за основана на плурализъм парламентарна демокрация. В същото време, въпреки напредъка, неразрешени остават някои предизвикателства по отношение на изпълнението на политиките в условията на неотдавнашната политическа нестабилност и честите предсрочни общи избори.

СВОБОДНИ ИЗБОРИ И ПРЕДСТАВИТЕЛНО УПРАВЛЕНИЕ

Свободни, честни и конкурентни избори

Според Конституцията България е парламентарна република. Парламентът (Народното събрание) е еднокамарен орган, състоящ се от 240 депутати, избрани по пропорционална система. Държавен глава е президентът, който се избира чрез преки избори за срок от пет години (мандатът на президента може да бъде подновен само веднъж). Предишните избори в страната бяха оценени като даващи израз на реална надпревара, а според наблюдателите на Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа/Службата за демократични институции и права на човека (ОССЕ/СДИПЧ), както и от други компетентни международни наблюдатели, основните свободи на гражданите бяха зачетени.

Според оценката на ОССЕ/БДИПЧ съществуващата правна рамка като цяло благоприятства провеждането на демократични избори. Между 2021 и 2024 г. в България бяха проведени седем парламентарни избори. През 2024 г. бяха

проведени два предсрочни парламентарни избора - първият през юни и вторият през октомври. В своя доклад след предсрочните парламентарни избори през юни 2024 г. ОССЕ/БДИПЧ заключи, че изборите са били конкурентни и че са били спазени свободите на изразяване, събиране и сдружаване. В доклада обаче се отбелязва, че изборите са се провели в условията на намаляващо обществено доверие в държавните институции, а някои злоупотреби са ограничили реалния достъп до изборния процес и до информация от обществен интерес.¹ След провеждането на предсрочните парламентарни избори през октомври 2024 г. Парламентарната асамблея на Съвета на Европа (ПАСЕ) отбеляза, че изборите са дали израз на действителна надпревара и са били професионално управлявани от изборната администрация. Трайно ниската избирателна активност, обаче, подчертава дълбоко вкоренената липса на доверие сред избирателите в политическото ръководство на страната. В допълнение делегацията на ПАСЕ отново изрази своята загриженост във връзка с постоянните твърдения за купуване на гласове и контролиран вот.² През февруари 2025 г. Конституционният съд на страната нареди на Централната избирателна комисия да преброи повторно гласовете от изборите през октомври заради твърдения за нарушения на изборната процедура. Последните президентски избори се проведеха през ноември 2021 г., заедно с предсрочни парламентарни избори (третите за тази година), в условията на ограничения и мерки в областта на общественото здраве поради пандемията COVID-19. В доклада на ОССЕ/БДИПЧ се отбелязва, че кампанията за парламентарните избори засенчи президентската надпревара, а рекордно ниската избирателна активност на втория тур се обяснява с умората на избирателите предвид честотата на изборите през тази година.³

Разделение на властите и ефективен контрол и баланс

Конституцията предвижда разделение на властите и институционални проверки и баланс в рамките на политическата система. Конституционната и законодателната рамка на парламентарната демокрация в България е налице и е в съответствие с международните и европейските стандарти.

¹ ОССЕ, Служба за демократични институции и права на човека, Република България, Предсрочни парламентарни избори 9 юни 2024 г., Експертен екип по изборите към ОДИПЧ, Окончателен доклад, публикуван на 5 септември 2024 г.

² Съвет на Европа, Изявление на ПАСЕ относно предсрочните избори в България (октомври 2024 г.), достъпно на адрес: <https://pace.coe.int/en/news/9659/well-organised-but-ineffective-elections-maintain-the-status-quo-in-bulgaria-say-pace-observers>.

³ ОССЕ, Служба за демократични институции и права на човека, Република България, Президентски и предсрочни парламентарни избори на 14 и 21 ноември 2021 г., Мисия за оценка на изборите на ОДИПЧ, Окончателен доклад, публикуван на 24 юни 2022 г.

Приложение 1 – Политическа оценка в контекста на член 1 (2/5)

ПРОЕКТ

European Bank
for Reconstruction and Development

Ефективни правомощия за управление на избраните длъжностни лица

България е установила институционални, правни и финансови механизми, които позволяват на лицата, заемащи изборни длъжности, да упражняват ефективно управленските си правомощия, без да бъдат ограничавани от недемократични права за налагане на вето.

ГРАЖДАНСКО ОБЩЕСТВО, МЕДИИ И УЧАСТИЕ

Масаб и независимост на гражданското общество

Съществува задоволителна правна рамка за неправителствените организации (НПО). В Агенцията по вписванията са регистрирани повече над 23 000 НПО. Повечето от тях разполагат с ограничени финансови ресурси, а някои съобщават, че са били обект на критики от страна на политиците. Въпреки пречките НПО остават влиятелни и активни в обществената сфера. Създаването и дейността на НПО в България се регламентират от Закона за юридическите лица с нестопанска цел от 2000 г. След приемането на Закона за изменение и допълнение на Закона за юридическите лица с нестопанска цел от 2016 г. през 2018 г. влязоха в сила значителни промени в правната и регулаторната рамка, която регламентира дейността на НПО. Законодателството значително опрости дейностите по регистрация и отчитане. Финансовата зависимост обаче остава пречка за много НПО. Местните заинтересовани лица съобщават, че за НПО е трудно да получават финансиране от ЕС (чрез държавните агенции, които работят със средства на ЕС). Съветът за развитие на гражданското общество функционира от 2022 г. и дейността му е фокусирана върху национален механизъм за финансиране на сектора. През 2024 г. работата на Съвета за развитие на гражданското общество беше блокирана поради продължаващата политическа безизходица.⁴

През 2024 г. една от опозиционните партии в парламента внесе проектозакон, според който организациите на гражданското общество, журналистите и частните лица, които получават финансиране от чуждестранни източници, трябва да се регистрират като “чуждестранни агенти”. Законопроектът беше отхвърлен от българския парламент през февруари 2025 г. Въпреки това НПО и Европейската комисия в годишните си доклади за върховенството на закона в отделните държави изразиха загриженост във връзка с неотдашните опити за приемане на подобен род законодателство.

Правото на създаване на синдикати и техните свободи са заложени в закона и се спазват ефективно. Правото на стачка е признато от Конституцията и трудовото

законодателство.

Независимост и плурализъм на медиите, работещи без цензура

В България има плуралистична медийна среда, която включва обществени и частни радио- и телевизионни оператори и предлага на гражданите широк спектър от политически възгледи. В голяма степен е налице правна рамка, която е в съответствие с международните стандарти. Въпреки това продължават да съществуват слабости по отношение на прилагането на задължението за разкриване на собствеността върху медиите. Заинтересованите страни смятат, че ситуацията е най-сложна по отношение на някои непрозрачни онлайн медии, които обикновено са средство за разпространение на дезинформация. В последния си доклад за върховенството на закона Европейската комисия също отбеляза, че продължава да има опасения относно липсата на достатъчно гаранции за независимостта на медийния регулатор.⁵

Телевизията остава преобладаващият източник на обществена информация, докато онлайн медиите изпреварват печатните.⁶ Ролята на интернет и социалните медии като източник на обществена информация постоянно нараства.

Множество канали за гражданско и политическо участие

Съществуват множество канали за гражданско и политическо участие. Системата за обществени консултации до голяма степен е въведена, въпреки че нейните правила не винаги се спазват.⁷

Свобода на създаване на политически партии и на съществуване на организирана опозиция.

Свободата за създаване на политически партии е защитена от Конституцията и се упражнява ефективно на практика. Това се доказва от наличието на многобройна и разнообразна опозиция, която има възможност да провежда свободни кампании и активно да оспорва правителствените инициативи. През последните години се появиха няколко нови партии, някои от които

⁴ Европейска комисия, Доклад за върховенството на закона за 2024 г., глава за състоянието на върховенството на закона в България.

⁵ Пак там.

⁶ Флаш Евробарометър, Проучване на новините и медиите за 2022 година, юли 2022 г.

⁷ Европейска комисия, Доклад за върховенството на закона за 2024 г., глава за състоянието на върховенството на закона в България.

Приложение 1 – Политическа оценка в контекста на член 1 (3/5)

ПРОЕКТ

European Bank
for Reconstruction and Development

са били членове на предишни коалиционни правителства, а други са част от парламентарната опозиция. След парламентарните избори през октомври 2024 г. в българския парламент влязоха осем политически формации.

ВЪРХОВЕНСТВО НА ЗАКОНА И ДОСТЪП ДО ПРАВОСЪДИЕ

Върховенство на закона

Налице са необходимите законодателни и институционални гаранции за върховенството на закона. Гражданите имат право на свободен и справедлив съдебен процес и не могат да бъдат произволно арестувани или задържани. България е постигнала напредък в привеждането на законодателството си в съответствие с европейските стандарти.

Независимост на съдебната власт

Независимостта на съдебната власт е гарантирана от Конституцията и са въведени ключови гаранции за нейната непристрастност. Работата на съдебната власт се контролира от независимия Висш съдебен съвет (ВСС). Въпреки напредъка в законодателната област, общественото възприятие на независимостта на съдебната власт остава ниско.⁸

През май 2023 г. българският парламент прие реформа за подобряване на ефективността на наказателните разследвания и за гарантиране на независимостта на разследването на главния прокурор. През декември 2023 г. бяха приети изменения в Конституцията, целящи да ограничат допълнително властта на главния прокурор над съдебната власт. Реформата беше консултирана с Венецианската комисия⁹ и нейните препоръки бяха до голяма степен взети под внимание. През юли 2024 г., обаче, Конституционният съд на България обяви значителна част от тези изменения за противоконституционни.

Законът е приложим в еднаква степен за правителството и гражданите

Конституцията гарантира равенството на всички граждани пред закона и като цяло това се спазва на практика. Омбудсманът на Република България може да се

намеси чрез предвидените в закона средства, когато правата и свободите на гражданите са нарушени от действия или бездействия на държавата, общинските органи и обществените служби. През 2023 г. правомощията на омбудсмана за извършване на външен одит на дейностите по подаване на сигнали за нередности и защита на лицата, подаващи сигнали за нередности, бяха ефективно реализирани чрез създаването на ново експертно звено.¹⁰

Ефективни политики и институции за предотвратяване на корупцията

В последния (2024 г.) индекс на Прозрачност без граници за възприятие на корупцията (ИВК) България е класирана на 76-о място от 180 държави и територии, което бележи спад в сравнение с предходните години. Според индекса България остава в най-ниското ниво в региона на ЕС.¹¹ Специалното проучване на Евробарометър за корупцията през 2023 г. показва, че 81 % от анкетираните в България смятат, че корупцията е широко разпространена в страната (средно за ЕС 70 %), а 29 % от анкетираните се чувстват лично засегнати от корупцията в ежедневието си (средно за ЕС 24 %).¹²

Когато България се присъедини към ЕС през 2007 г., ЕК създаде Механизъм за сътрудничество и проверка (МСП), чиято цел беше да помогне на България да преодолее слабостите в областта на върховенството на закона, като се съсредоточи по-специално върху борбата с корупцията. Първоначално беше предвидено МСП да действа три години, но той остана в сила до 2023 г. През 2023 г. ЕК официално закри механизма и даде висока оценка на усилията и напредъка на България.¹³ След успешното приключване на МСП напредъкът в областта на върховенството на закона се наблюдава в докладите на ЕС за върховенството на закона, както за всички останали държави—членки на ЕС. Освен това България участва в Европейската прокуратура (ЕПО).

През януари 2023 г. Групата държави срещу корупцията (GRECO) към Съвета на Европа публикува своя пети кръг на доклад за оценка на България. Докладът се фокусира върху предотвратяването на корупцията и насърчаването на почтеността в институциите на централното

⁸ Европейска комисия, Доклад за върховенството на закона за 2024 г., глава за състоянието на върховенството на закона в България; и Информационно табло на ЕС в областта на правосъдието за 2024 г.

⁹ Съвет на Европа, Европейска комисия за демокрация чрез право (Венецианска комисия), България: Становище относно проекта за изменения на Конституцията, 9 октомври 2023 г.

¹⁰ Европейска комисия, Доклад за върховенството на закона за 2024 г., глава за страната относно положението с върховенството на закона в България.

¹¹ Прозрачност без граници, Индекс за възприятие на корупцията 2024 г.

¹² Специално проучване на Евробарометър 534 относно отношението на гражданите към корупцията в ЕС, юли 2023 г.

¹³ Европейска комисия, Съобщение за пресата: Върховенство на закона: Комисията официално закрива механизма за сътрудничество и проверка за България и Румъния на 15 септември 2023 г.

Приложение 1 – Политическа оценка в контекста на член 1 (4/5)

правителство, особено по отношение на лицата с висши функции в изпълнителната власт и правоприлагащите органи. GRECO посочи редица слабости, сред които липсата на подходяща рамка за почтеност на висшите държавни служители, и отправи 28 препоръки.¹⁴ В контекста на четвъртия кръг на оценка, с акцент върху превенцията на корупцията по отношение на членовете на парламента, съдиите и прокурорите, GRECO заключи, че България е изпълнила задоволително или се е справила по задоволителен начин с общо 16 от 19-те препоръки. Останалите три препоръки са изпълнени частично.¹⁵

ГРАЖДАНСКИ И ПОЛИТИЧЕСКИ ПРАВА

Свобода на словото, информацията, религията, съвестта, движението, сдружаването, събранията и частната собственост

Като цяло гражданските и политическите права в България продължават да се спазват. Последната оценка на постигнатите от България резултати в областта на правата на човека в рамките на Универсалния периодичен преглед (УПП) на ООН беше приета през 2020 г. Двете най-важни препоръки за България се отнасят до правата на детето (29 %) и правата на жените (22 %). България подкрепи 79 % от общо 250-те препоръки, отправени в хода на извършения преглед.¹⁶

България е подписала основните международни инструменти в областта на правата на човека. Конституцията гарантира основните свободи и права на гражданите, признати в актовете на международното право. Следователно свободата на словото, информацията, религията и съвестта, движението, сдружаването и събранията са гарантирани в пълна степен. Правата на собственост като цяло се зачитат и защитават.

Политическо приобщаване на жените, етническите и други малцинства

Конституцията предвижда правото на самоопределение на лицата по етнически признак. В нея обаче не се споменават ясно етническите малцинства. Освен това

Конституцията забранява създаването на политически партии на етническа или религиозна основа.

Според ОССЕ/БДИЧП по време на предсрочните избори през юни 2024 г. предизборните програми на повечето политически партии не са били насочени към защита или насърчаване на правата на лицата, принадлежащи към малцинства. Освен това мисия за изборите отбеляза, че ефективното участие на лицата, принадлежащи към малцинствата, особено на ромите, в обществените и политическия живот остава ограничено.¹⁷ Наблюдателите на ПАСЕ на предсрочните избори през юни и октомври 2024 г. подчертаха липсата на правни разпоредби, които да насърчават участието на малцинствата.¹⁸

В България са налице основните законодателни елементи за равенство между половете. Комисията за защита от дискриминация изпълнява политики по отношение на равенството между половете и недискриминацията. Жените са активни на местно ниво и имат няколко високопоставени представители на национално ниво.

България все още не е ратифицирала Конвенцията на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие, известна като “Истанбулската конвенция”. Освен това няма специални законодателни мерки за насърчаване на участието на жените в избори, което е ниско. Средното възнаграждение жените в страната е по-ниско от това на мъжете с еднакво ниво на професионална квалификация. По данни на Евростат към 2022 г. в България разликата в заплащането на жените и мъжете е 13 %; близо до средната стойност за ЕС, която е 12,7 %.¹⁹

¹⁴ Съвет на Европа, Група държави срещу корупцията (GRECO), Пети кръг на оценка, Доклад за оценка на България, приет на 2 декември 2022 г.; публикуван на 19 януари 2023 г.

¹⁵ Съвет на Европа, Група държави срещу корупцията (GRECO), Четвърти кръг на оценка, Втори доклад за съответствие, приет на 6 декември 2019 г.; публикуван на 17 януари 2020 г.

¹⁶ Статистически данни на УПП (UPR), достъпни на <https://upr-info-database.uwazi.io/en/>.

¹⁷ ОССЕ, Бюро за демократични институции и права на човека, Република България, Предсрочни парламентарни избори 9 юни 2024 г., Експертен екип по изборите на БДИПЧ, Окончателен доклад, публикуван на 5 септември 2024 г.

¹⁸ Съвет на Европа, Наблюдение на предсрочните парламентарни избори в България (9 юни и 27 октомври 2024 г.), Доклад за наблюдение на изборите | Doc. 16077 | 26 ноември 2024 г.

¹⁹ База данни на Евростат, Разлика в заплащането между половете в некоригирана форма, Онлайн код на данните: sdg_05_20

Приложение 1 - Политическа оценка в контекста на член 1 (5/5)

ПРОЕКТ

European Bank
for Reconstruction and Development

През август 2024 г. българският парламент одобри изменение на Закона за образованието, с което се забранява “пропагандирането, насърчаването или подбуждането по какъвто и да е начин, пряко или непряко, в образователната система на идеи и възгледи, свързани с нетрадиционна сексуална ориентация и/или полова идентичност, различна от биологичната”. Групите за защита на правата на човека и гражданското общество осъдиха закона, а Службата на ООН за правата на човека излезе с критично становище срещу законодателния акт.²⁰

Свобода от тормоз, сплашване и изтезания

Съществуват конституционни гаранции срещу тормоз, сплашване и изтезания, които до голяма степен реално се спазват.

Делегация на Европейския комитет за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание към Съвета на Европа (КПИ) извърши периодично посещение в България през март 2023 г., за да разгледа мерките, предприети от българските власти в отговор на препоръките, отправени от Комитета през 2021 г. и отнасящи се до психиатричните заведения и домовете за социални грижи. Комитетът отбеляза известен напредък, постигнат от българските власти в институциите за социални грижи, но в същото време критикува липсата на изпълнение на много от отдавна направените препоръки на Комитета по отношение на лечението, условията и правните гаранции, предлагани на пациентите в психиатричните заведения.²¹

²⁰ Офис на Върховния комисар по правата на човека, Коментар на говорителя на Службата на ООН по правата на човека Лиз Тросъл относно анти-ЛГБТ законодателните промени в България, 16 август 2024 г., достъпен на адрес: <https://www.ohchr.org/en/statements/2024/08/comment-un-human-rights-office-spokesperson-liz-throssell-anti-lgbt-legislative>

²¹ Съвет на Европа, Европейски комитет за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание (КПИ), Доклад до българското правителство относно специалното посещение в България, проведено от 21 до 31 март 2023 г., публикуван на 31 януари 2024 г.